

וימאן: רבש"ע, איך שולטים בבעירת היצר? מבוסס על שיחת יט כסלו תשכא

האויב הכי גדול נמצא בפנים. היצר ההרסני שמוטט מלכים ורוזנים והשפיל גאונים וחכמים¹ אינו ניצב מחוצה לנו, אלא חלק מאיתנו. משפט ידוע אומר ש"כשהיצר בוער – ההיגיון יוצא לחופש". בעוד שזיכרון מעומעם במוח זועק שאסור לעשות את זה, אבל הרגש תוקף את כל המערכות, מסמם את שיקול הדעת ומניע את הידיים והרגליים. והצעקה האדירה שאין אדם שאינו צווח אותה לעתים היא: "רבש"ע, איך מכבים את בעירת היצר? כיצד משתיקים אותו? מה אומרים באותם רגעים שהוא מפתה לכעוס, לזעום, להכות או להתמכר לתאוה?".

השאלה נצחית כימי קיומו של האדם ואולם מעולם לא נשאלה בעוצמה רבה יותר כמו באותו יום במצרים, כשילד בן 17, יפה תואר, עמד לבדו מול ניסיון שעמד להכריע את עתידו לחיים או למוות.

ניזכר תחילה מה הייתה האווירה במצרים באותם ימים.

1. בראשית יב: ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה הוא מאד: ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה... ויקרא פרעה לאברם ויאמר למה לא הגדת לי כי אשתך הוא: ועתה הנה אשתך **קח ולך**: ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת אשתו – **רש"י**: 'קח ולך' - לך ואל תעמוד שהמצרים שטופי זמה הם, 'ויצו עליו אנשים' - לשלחו ולשמרו.

אברהם ושרה לא היו רווקים מבולבלים. מדובר היה בזוג נשואים שיכולים לשמור אחד על השני. הם כבר היו אנשים מבוגרים שהיצר הרע אינו בוער בהם כמו בנער צעיר, ובכל זאת מזהיר פרעה את אברהם: "הנה אשתך **קח ולך** - לך ואל תעמוד שהמצרים שטופי זימה הם", זה לא מקום לאנשים יראי שמים כמכסם ועד שפרעה נדרש למנות אנשים לשמור עליהם ולהוציאם בשלום מעיר החטאים.

מצריים הייתה מקום פרוץ שהכול מותר בו, עד שיוסף עצמו מגדיר את הארץ בתואר השפל ביותר: **בראשית מב:** ויאמר אלהם מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם – **קהלת רבה א,ד:** אדם יש לו ערוה והארץ יש לה ערוה, שנאמר 'לראות את ערות הארץ באתם'.

ועכשיו יורד נער רווק בן 17, לבדו, ללא שום גורם להתבייש ממנו. יוסף הוא הגבר היחיד בכל התנ"ך שמתואר כ"יפה תואר ויפה מראה", הוא התברך גם ביופי הפנים וגם בקומת הגוף ויפיו מושך את בעלת הבית והיא מפתה אותו לדבר עבירה. הגמרא אומרת כי היא לא רק ביקשה, אלא הפצירה ואימה והזהירה שהיא תהרוס לו את החיים והיה לה את היכולת לעשות זאת.

מהעבר השני, עומד נער שאין לו כלים להיאבק נגדה. אין לו מה להפסיד, משום שהוא יחיד ומחוק. הכוח הכי חזק כנגד התאוה הוא הכבוד, הפחד להתבייש. הפחד להתבזות ולהפסיד את כל מה שבנית. אבל יוסף היה בתחתית המדרגה. אימא שלו נפטרה, אביו ישב עליו שבעה ואחיו נשבעו לא להיזכר בו יותר. הוא לא היה צריך לפחד מראש הישיבה שיפגוש אותו או מהשדכנית שתשמע עליו רכילות. הוא היה בודד, חופשי ומשחרר. מנגד, יש לו הרבה מה להרוויח: אם הוא חולם לחזור ולפגוש את אבא שלו, הסיכוי היחיד יהיה אם ייענה לה. ולא - היא תממש את מה שאימה בדיוק כמו שעשתה בפועל ותזרוק אותו להירקב בבור הכלא.

אכן רומזת התורה כי יוסף כמעט נשבר מול איומיה:

¹ **בדיחה טובה:** הכומר סיים 25 שנות כהונה ונערכה לכבודו מסיבת פרידה. הכומר הפליג בזיכרונות וסיפר כי יום הכהונה הראשון שלו בתפקיד היה נורא. הראשון שנכנס להתוודות בחדרו ביקש מחילה על חטאים נוראים שעשה. לדבריו כבר מילדותו הוא גונב, הוא גנב מהוריו, הוא גנב מבית הספר וגם היום הוא גונב ממקום עבודתו. "נבהלת", סיפר הכומר וחששתי שכל תושבי העיירה הם כאלו, "אך לשמחתי היה זה רק ביומי הראשון לתפקיד ובהמשך גיליתי תושבים ישרים והגונים". כשסיים הכומר לדבר, נכנס ראש העיר לאולם. גם הוא הפליג בזיכרונות וסיפר כי הוא מכיר את הכומר שנים רבות ו"למעשה, הייתה לי הזכות להיות הראשון שהתוודה בפניו ביומו הראשון בתפקיד...".

בראשית לט: ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית – רש"י:
 'ויהי כהיום הזה' - ויהי כאשר הגיע יום המיוחד, יום צחוק, יום איד שלהם, שהלכו כולם לבית עבודה
 זרה שלה ... 'לעשות מלאכתו' – רב ושמואל: חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו עמה.

אפשר ללמוד בפשטות שיוסף בא הביתה לעשות מלאכתו וחשב שאין איש בבית, **כולל הגברת**,
 ויהיה לו שקט לעבוד. מצד שני אפשר ללמוד להיפך: יוסף חשב שאין איש **מלבד הגברת** ולכן
 העובדה שהגיע הביתה, מלמדת שנשבר מול יצרו ובא לעשות "מלאכתו עימה".

ובכל זאת, בכוחות עילאיים הוא חומק ברגע האחרון מהבית תוך שבגדו העליון נשאר אצלה. והשאלה
 הפשוטה היא מה קרה? מה בלם אותו? מה הציל אותו מחטא?

רש"י מרגיש בקושי המהותי ועונה תירוץ קשה להבנה: **שנראית לו דמות דיוקנו של אביו.**

פתאום נכנס עוד מישהו הביתה. לפתע ראה יוסף את "דמות דיוקנו" של יעקב מול עיניו והוא קם ונס
 החוצה. ספר הזוהר מסביר את המקור לדברי הגמרא הללו, שכן התורה מאריכה "ואין איש מאנשי
הבית שם בבית" ולכאורה הייתה צריכה לומר בקיצור "ואין איש בבית"? אלא מכאן שרק "איש מאנשי
הבית" לא היה, אבל מישהו **מחוץ לבית** היה: יעקב אבינו.

זוהר יחי רכב: פסוק זה היה צריך לומר 'ואין איש בבית' ומהו 'מאנשי הבית'? אלא לכלול דיוקנו של
 יעקב שהיה שם ונמצא שם ולכן מאנשי הבית לא היה, אבל איש אחר היה שם.

ועדיין כלום לא ברור: איך זה עזר לו?! כיצד החיזיון הערטילאי מעולם הדמיון גבר על הלחץ? וכי אין
 חוטאים שרואים את אביהם?! החוטא הכי גדול בספר בראשית, עשו, הוא גם האדם שהיה הכי קרוב
 לאבא שלו. אז מה? אבא נמצא בראש והיצר נמצא בלב...

הגמרא - מקור דברי רש"י - ממשיכה ומסבירה (סוטה לו): "דיוקנו של אביו נראתה לו בחלון ואמר לו:
 יוסף **עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך ביניהם!**"². אבל
 רש"י לא מעתיק את התוספת הזו ומשמע שעצם ראיית אביו עזעה והשרתה עליו רוח אחרת.

הדיון בנושא חיוני שכן אומרת הגמרא: "יוסף מחייב את הרשעים". יוסף הוא מקור ההשראה
 למלחמת היצר ואחריו לא יוכל אדם להצטדק שהתמודד עם ניסיון גדול מכוחו ולכן ראוי להבין סודו.

יומא לה, ב: רשע בא לבית דין של מעלה, אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה? אם אמר נאה היית
 וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף הצדיק?! בכל יום הייתה אשת פוטיפר משדלתו
 בדברים... הריני חובשתך בבית האסורים, אמר: ה' מתיר אסורים. הריני כופפת קומתך, אמר ה'
 זוקף כפופים. הריני מסמאת את עיניך, אמר ה' פוקח עורים... נמצא יוסף מחייב את הרשעים.

ב. לפני שנכנסים לעניין ומבינים את דרכי המאבק ביצר, מעניין להאיר 2 הארות המפליאות את
 מאבקו של יוסף הצדיק. עלינו לשים לב עד כמה ניצחוננו של יוסף מרגש, מעורר השראה ומעניק
 כוחות, כי הוא היה התגובה **הכי לא צפויה לנוכח הנסיבות.**

הארה ראשונה: סירובו של יוסף מתואר במילה "וימאן!" והמילה הזו מוטעמת בטעם הארוך בתורה:
 "שלשלת". מדובר בטעם ייחודי שמובא בסך הכול ארבע פעמים בכל התורה ומובן כי הוא בא להעניק
 לקריאה משמעות בולטת. מה משמעות השלשלת כאן?

² בהמשך לדברי הגמרא הללו מבאר החתם סופר (שבת מט, ב) שאלה גדולה: למה דמותו של יעקב נראתה
 דווקא ליוסף בחטאו ולא לשבטים במכירת יוסף או ליהודה אצל תמר?
 אלא ליעקב היה אינטרס כפול לשמור על טהרתו של יוסף, משום שכל המשפחה הייתה תלויה בו. בנוגע
 לאותיות הא-ב שהיו חקוקות על חושן הכהן הגדול, מביאה הגמרא שתי דעות: דעה אחת אומרת שחקקו את
 שמות האבות והשבטים ודעה שנייה שחקקו את שמות האבנים עצמם (נופך, ספיר ויהלום וכו'). והנה יוסף היה
 היחיד בין כל האבות והשבטים שהופיעה בשמו האות "ס", ולכן אם יוסף יחטא ולא יהיה ראוי להופיע על החושן,
 יהיה הכרח להסיר את כל שמות האבות והשבטים ולכתוב במקומם את שמות האבנים כי רק בהם יש את האות
 'ס' באבן "ספיר". לכן הוכרח יעקב לשמור על טהרת יוסף עבור כל האבות והשבטים.

מעניין שהטעם הזה מופיע עוד פעמיים בספר בראשית: בפרשת "וירא" מתוארת הבריחה של לוט מסדום ונאמר: **"ויתמהמה"** בטעם שלשלת. ובפרשת "חיי שרה" מתוארת התהייה של העבד, אליעזר, שמגיע לחרן ואינו יודע מי הנערה שהוא אמור לפנות אליה. הוא מבקש מהקב"ה: "ויאמר הקרה נא לפני היום ועשה חד עם אדוני אברהם" והמילה **"ויאמר"** מוטעמת בשלשלת.

ישנם רעיונות שונים³, אבל פירוש אחד יצירתי⁴: הצורה הגרפית של השלשלת מתארת נדנדה של הלוך וחזור. גם המנגינה המוסיקלית שלה מתארת מאבק נפשי של ייסורי נפש, סערת רגשות של אדם ההולך **הלוך וחזור, רצוא ושוב**. מה שנקרא בשפה המקצועית: "דיסוננס קוגניטיבי". פער בין מה שהראש אומר למה שהלב רוצה.

זה מה שאירע אצל יוסף: "וימא-אי-אי-אין", כלומר, הוא **מיאן ונקרע**. הוא אמר לא **והתייסר**. זה לא בא לו בקלות, זאת הייתה תגובה שבאה מעומק הנפש, מעבר לשיקולים שעל פי טעם ודעת.

זאת המשמעות מאחורי שני המופעים האחרים של השלשלת: כאשר לוט מתרחק מסדום, הוא **מתמהמה ונקרע בתוכו**. הוא רוצה ללכת עם המלאכים, אבל מתקשה לוותר על העבר, על החברים ועל המקום בו עשה קריירה כשופט. אולי עדיף למות עם החברים מאשר להסתכן בעתיד לוט בערפל. גם כאשר אליעזר אומר "הקרה נא לפני", הוא **אומר ונקרע בתוכו**. כי הרי מחכה בביתו בת וחלומם הוא להתחתן עם יצחק. הוא מבקש להצליח כשליח ובאותה שעה ממש צריך לוותר על חלומו הגדול.

במילים אחרות: **לוט נקרע מהעבר, אליעזר נקרע מההווה, ויוסף נקרע מהעתיד**. וכל זה מדגיש עד כמה הייתה התגובה של יוסף לא צפויה.

הארה שנייה: בכל התנ"ך כולו, עשרים וארבעה ספרים, יותר משלושת אלפים שנה של היסטוריה, יש רק **שני אנשים שמכונים צדיקים**. במשך מאות דורות לא נמצאו בעולם אנשים שראויים לתואר השגור בפינו "צדיק", חוץ משניים: נח ויוסף.

2. **בראשית ו,ט: אלה תולדת נח, נח איש צדיק, תמים היה בדרכיו, את האלהים התהלך נח. בראשית ז,א: ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. עמוס ב: על שלושה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעליים.**

וכאן מגלים דבר מדהים: דווקא ביחס לשני הצדיקים הללו, מוצאים שחכמים דרשו אותם לגנאי. עד שאחת ל-1500 שנה יוצאת התורה מסגנונה התובעני והמאופק ומשבחת משהו, חז"ל דואגים להחמיר אתו ולומר שלא ממש, ולא באמת, וזה רק בדורו, והוא כמעט חטא.

הפלא הגדול הוא שבשני המקרים **לא מוכרחים לדרוש לגנאי**. בשני המקרים יש **מחלוקת** כיצד לדרוש ואפשר לדרוש גם לשבח, ובכל זאת יש חכמים שמתעקשים לראות ב'עין רעה'...

רש"י: תמים היה בדורותיו - יש מרבתינו דורשים אותו לשבח: שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים לגנאי: לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום.

וכך למדנו לעיל לגבי יוסף הצדיק: הפסוק אומר "ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית". ואפשר לדרוש שהוא באמת חשב שאף אחד אינו בבית ולכן בא לעשות "מלאכתו ממש". ובכל זאת יש דורשים שהוא חשב שהגברת בבית ולכן בא הביתה לעשות מלאכה עימה.

³ ביחס לשלשלת של "וימאן", יש פירוש שיוסף נזכר **בשלשלת היוחסין** שלו, כדברי הגמרא "נראתה לו דמות דיוקנו של אביו". מה שמזכיר את אחד הסיפורים המרגשים מתקופת אנוסי ספרד. דון מנואל, היה מידידיו הקרובים של פרדיננד, מלך ספרד, ואנשי האינקוויזיציה תפסו אותו ביהדותו והביאוהו אל כיכר האוטו-דה-פה. רגע לפני שהעלוהו אל המוקד, המלך שאהבו בכל ליבו, הציע לחון אותו בתמורה להכריז עכשיו שמקבל את הדת הנוצרית. דון מנואל השיב שהיה עושה זאת, אבל **מה יעשה עם השלשלת?** המלך הורה להסיר ממנו את שלשלת האזיקים, אך דון מנואל זעק: "לא, שלשלת הדורות שקושרת אותי עד אברהם אבינו? כיצד אתנתק מדורות של יהודים שמסרו את הנפש על יהדותם?"

⁴ הרעיון מובא בספר 'משנה כסף' לרבי יוסף אבן-כספי, שהיה מודרני בהשקפתו ולא כ"כ מקובל לצטט ממנו. אך הפירוש שלו כ"כ יפה שאי אפשר להתאפק... ועכ"פ לא ציטטתי ממנו בפנים.

והתמיהה עצומה: וכי האמוראים לא הכירו את הציווי הפשוט של התנא ונשיא הסנהדרין רבי יהושע בן פרחיה: "הוי דן את כל האדם לכף זכות?!". אם אפשר לדרוש לשבח, למה לחפש את הגנאי?

תורה תמימה: מה ראה לדרוש בגנות יוסף מה שהתורה כיסתה ואפשר לפרש מלאכתו ממש?

התשובה נהדרת: האמת היא שזה **השבח** הכי מרשים של שני הצדיקים הללו. החכמים לא באים לדבר בגנותם אלא להעצים מעלתם. החכמים רוצים להסביר מה הפך את שני האנשים הייחודיים הללו לצדיקים? במה נח ויוסף יותר טובים מאברהם ויצחק? והם עונים כי שניהם **כמעט חטאו!**. שניהם היו יכולים להיות כמו כולם ובחרו להיות כמו כולם.

מה שהופך אדם לצדיק, בלשון התורה, הוא לא היותו מופשט מהחטא כמו אברהם ומשה. אלו הם **מלאכים** ולא צדיקים. התואר המופלא ניתן דווקא למי שהיה יכול לחטוא מבחינת נטיות נפשו והיסטואציה בה התמודד. וכאן התרחש המהפך שהוא גילה כוחות עצומים בתוכו וברח. **זוהי מה שהופך את הסיפור לכל כך מלמד ומרשים עבור פשוטים כמונו.**

ליקוטי שיחות ה/283: ההוראה לרוב בני אדם היא מהפירוש השני ברש"י, שנח היה צדיק רק ביחס לבני דורו, צדיק בשם המושאל בלבד ולכן **דרגה כזו של צדיק שייכת לרוב בני האדם ... ומכאן נתינת כוח לכל יהודי, שמבלי הבט על עומקם של מי המבול, יכול להציל את עצמו ואת העולם כולו.**

וכך מצאתי לגבי יוסף, כפי שכותב המהרלב"ח, רבי לוי בן חביב, מגדולי רבני ירושלים לפני 500 שנה:

שו"ת מהרלב"ח סימן קו: דרשה כזו איננה נגד מעלת הצדיק, כיון שהוא דבר שבמחשבה ולא יצא לפועל ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ... ואדרבה הוא **מעלה שלבסוף ניצול מהעבירה.**

וכל זה מחזק את השאלה המרכזית: אז מה בכל זאת החזיק את יוסף מחטא?

נציג שתי דרכים באופני המלחמה עם היצר. הראשון הוא עקרוני ופותח כל דיון בנושא מתוך מכתב של הרבי מליובאוויטש (ולכאורה לא מצאנו אותו אצל יוסף הצדיק). השני הוא רעיון מופלא שאמר הרבי בהתוועדות, ביחס להארה העצומה שחווה יוסף כשראה דמות דיוקנו של אביו.

ג. הגמרא (סוף קידושין) מספרת על קבוצת בנות יהודיות שנשבתה בידי שודדים. הקהילה התגייסה לפדות אותן מידי השוטים וחטיפה מקום לארח אותן. החליטו לאכסן אותן בביתו של צדיק וירא שמים בשם "רב עמרם חסידא". נתנו להן את הקומה השנייה וכדי שאיש לא יעלה לשם, הזיזו את הסולם שמוביל לקומה השנייה, שהיה כבד במיוחד ונדרשו עשרה אנשים כדי להזיז אותו.

פעם עמדה אחת מהן בפתח הקומה השנייה והאירה השמש על פניה. יצרו של רב עמרם בער בו ונטל לבד את המדרגות הכבדות לעלות לשם. כשהגיע לחצי הסולם פרץ בצעקה: "אש, אש בבית רב עמרם". והתלמידים רצו לסייע לו וכך הצילוה מהעבירה. אמרו לו: "ביישתנו". אמר להם: "מוטב שתביישו בי בעולם הזה ולא תתביישו מהקב"ה בעולם הבא".

המסר של הסיפור הוא יסודי: **הדרך הכי טובה לעמוד בניסיון היא לא להיכנס אליו.** סוד המלחמה ביצר לא נמצא ביציאה מהניסיון, אלא בכניסה אליו. מרגע שאדם נכנס לתוך שטח אש, הוא כמעט מאבד את הסיכוי לצאת בשלום. היצר הרע הוא גאון במלאכתו, הוא לא צריך יותר מחרץ כדי לחדור ומרגע שמתחיל לכבוש שטחים, קשה לעמוד בפניו⁵. ולכן הדרך הנכונה היא לחסום אותו מבחוץ.

⁵ כשהמשפיע הרה"ח ר' מענדל פטרפס נשלח לשיבת תומכי תמימים המרכזית בכפר חב"ד, שאל את הרבי מה לדבר בהתוועדויות? הרבי הורה לספר סיפורים **מחסידים** (ולא מרביים). ולכאורה ההסבר הוא שחסידים הם אנשים כערכנו ומהווים מקור השראה עבורנו.

⁶ ידוע המשל מאותו זוג שקנו ווילה בהרצליה פיתוח בעשר מיליון דולר ושיפצו אותה בעשר מיליון נוספים. פעם נכנס מיליונר וביקש לקנות את הבית בכל סכום שירצו. הוא לא נתן מנוחה, עד שבא בהצעה מעניינת: הוא ישלם מיליון דולר עבור מסמר על הקיר בסלון שלהם בדרך למרפסת שיוצאת אל הים, כדי להניח את הזקט ששהוא בא לשבת מול הים. זה נשמע טוב והסכימו.

מי שגילה את הסוד – שטקטיקת היצר היא **לדחוף רגל לתוך הדלת** – היה בלעם הגדול: בספר במדבר קוראים כי בנות מדין החטיאו את ישראל בשיטים, עד שהבלבול הגיע לשיא במעשה זמרי. אבל איך בכלל נוצר הקשר עם בנות מדין? מה פתאום לא קמה משמרת הצניעות שהעיפה אותן ברגע שהתקרבו למחנה ישראל? אומרת הגמרא כי בלעם נקט בטקטיקה מרושעת של פיתוי. בחוץ הסתובבו נשים זקנות שהציעו לקנות כלי פשתן, ומי שהתעניין הוזמן להיכנס לתוך האוהל לבחון את הסחורה, ושם ישבו נשים צעירות שהציעו יין לשתות וכו'.

בכך שמעתי מבארים את הביטוי "אין אדם חוטא א"כ נכנסה בו רוח שטות". ולכאורה אם חוטא מתוך רוח שטות, מה רוצים ממנו? הרי היה משוגע בעת החטא? אלא הטענה אינה על החטא, אלא על כך שהכניס עצמו לתוך הסיטואציה. כשעומדים על הבור נופלים, אבל למה התקרבת אל הבור?

לכן הטכסיס הכי טוב במלחמת היצר הוא לא לתת לו להיכנס. הכוונה בראש ובראשונה היא להישמר בדיני ייחוד, קרבה לאנשים זרים וכו', אולם האיסור הוא כולל ורחב יותר: לשמור על המחשבה. הגישה היהודית אומרת: **כל מעשה שאסור לעשותו – אסור אפילו לחשוב עליו**. שכן מה שחושבים היום עושים מחר ח"ו. הבעש"ט אמר: "במקום שמחשבתו של אדם, שם הוא נמצא", המחשבה כובשת את כל האישיות ואנו כאילו נמצאים ח"ו בתוך הביצוע של הדברים בפועל. ועל כן, ראשית חכמה ביראת חטא היא לשלוט במחשבה.

ידועה שיטת רבינו הזקן: להחליף מחשבה במחשבה. אמנם אי אפשר לשלוט במחשבה הראשונה, אבל אפשר לשלוט **במחשבה השנייה**. כשעולה ללב תאוה, מוטל על האדם להמירה במחשבה אחרת, טובה הימנה ובהדרגה היא פוחתת ונעלמת.

3. הרבי מליובאוויטש, מורה לדור נבוך א/42: ביחס לשאלה מהי הדרך הטובה ביותר להתגבר על פיתוי היצר? **לא לתת לו להתקרב אפילו אל הצעד הראשון**. כשמופיעה מחשבה בלתי רצויה, לסלק אותה מהמוח מיד. והדרך לנתק את המוח ממחשבה אחת היא רק על ידי שמעסיקים אותו במחשבה אחרת, להתחיל לחשוב מיד אודות דברים טובים, כיצד להביא תועלת לעצמו ולזולת וכיוצא בזה.

עד כאן הדרך הבסיסית, אמנם מה יעשה אדם שכבר עבר הגבול ונמצא במצב שיצרו בווער בו? ולכאורה זה היה המצב אצל יוסף הצדיק לפי הדעה שבא לעשות מלאכתו עימה כנ"ל, וכיצד קרה הפלא שהשתחרר מלפיתת היצר וינס ויצא החוצה? מה הקשר ל"נראתה דמות דיוקנו של אביו?".

הנה רעיון בלתי רגיל.

ד. הגמרא (בבא בתרא נח) מספרת סיפור שמיימי על אמורא בשם רב בנאה. הוא היה מסמן את גבולות הקברים, במטרה למנוע טומאה מכוהנים וישראלים. פעם ירד למעמקי מערת המכפלה כדי לקבוע את מיקומם המדויק של הקברים שם. הוא היה בתאם של אברהם ושרה, בתאם של יצחק ורבקה ובתאם של יעקב ולאח. אחר כך רצה להתקדם ולהגיע לקברם של אדם וחווה, אבל יצאה בת קול ועצרה אותו מלהתקדם. היא אמרה: **מספיק שחצית את הגבולות והבטת בדמותו של אדם הראשון ואינך רשאי להביט בפני אדם הראשון עצמו**. שכן **"שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון"**. פניו של יעקב אבינו היו מעין פניו של אדם הראשון.

וכאן מקבלים מושג חדש על מילות חז"ל: "נראתה לו דמות דיוקנו של אביו". הגמרא כותבת "דיוקנו" ורש"י מוסיף "דמות דיוקנו" ולא סתם "פני" או "דמות" אביו. שכן יוסף ראה אל **תוך הפנים של אביו** שהיו דומים **לדיוקן אדם הראשון** ופתאום הבין מה מונח על הכף. פתאום הבין שהמאבק שלו **חשוב**, שדברים גדולים קורים והעולם מונח על כתפיו. יוסף הבין שהוא שליח משמים, שהוא נפל במכוון אל תוך הטינופת הזו במצרים, כדי לתקן מישהו שאיש לא יוכל לתקן זולתו.

מובא בכתבי האר"י כי כאשר חטא אדם הראשון בעץ הדעת, הוא קלקל בשלוש האיסורים החמורים של עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. עבודה זרה בכך שסירב לקב"ה, גילוי עריות בכך שנכנע

למחרת הוא דפק בדלת באמצע הלילה וביקש לגשת למסמר. אחר כך הביא את כל המשפחה לראות את המסמר, ובהמשך הביא בעלי מלאכה לשפץ את המסמר. בקיצור, הוא התיש אותם עד שמכרו לו את הבית...

לתאווה ושפיכות דמים בכך שהביא את גזירת המוות. אחר כך באו האבות ותיקנו העולם בכל שלוש הקווים האמורים: אברהם הפיץ אמונה כנגד חטא עבודה זרה, יצחק הורה לעשו לשחוט הבהמה ותיקן שפיכות דמים ויעקב אבינו היה זה שמיטתו שלמה ובכך תיקן חטא גילוי עריות.

וכאשר ראה יוסף את "דיוקנו של אביו" שהיה דומה לדיוקנו של אדם הראשון – הבין שיש לו שליחות עצומה שתשנה את העולם: עליו להשלים את התיקון של רוח גילוי עריות שהתרסקה בחטא הדעת.

והבהנה הזו מילאה אותו עוצמה. שכן הטקטיקה של אשת פוטיפר באותם רגעי לחץ הייתה בדיוק הפוכה: להחליש אותו, להמעיט בחשיבות המעשה ולשכנע שזה לא באמת משנה. אף אחד לא ידע, וגם אם מישהו ידע הוא יבין אותך ותמיד אפשר ללכת אחורה, והנה גילה פתאום את גודל הציפיות ממנו ואת המעמד העצום שהוא נמצא בו.

והמסר העצום לא נגמר אצל יוסף. הגמרא אומרת כי כל איש ואישה נוצרו בדיוקנו של אדם הראשון. כל אדם נושא צורת-פנים אישית משלו ולעולם לא היה ולא יהיה אדם שנראה כמוהו. הקב"ה משקיע בכל אחד יחס פרטי כדי לומר: "אתה אדם הראשון, את חווה הראשונה". לכל אחד יש תפקיד בפזל ולתקן משהו שאיש לא תיקן לפניו. ולכן כנגד טענת היצר שמחליש וממעיט בחשיבות המעשה, צריכים לזכור: תורה ומצוות זה עסק רציני, אלו דרישותיו של בורא העולם, מלך מלכי המלכים וההתגברות על היצר היא קריטית, היא תהיה המעשה שיכריע כף המאזניים ויביא את משיח צדקנו.

בהערה⁷ הובא משל מופלא שהביא הרבי בעצמו לגדלות המעשה של אדם אחד.

ואם פעם היה קשה להעריך את המשמעות של מעשה אחד, היום זה מתבקש. נחזור עשרה חודשים לאחור, לחודש דצמבר 2019. זה היה יום מעונן של תחילת החורף במחוז "חוביי" בסין. פועל קשה יום יצא לשוק לקנות אוכל לבני ביתו. הוא כנראה היה נמוך, בעל שיער שחור ועיניים מלוכסנות, נראה בדיוק כמו כל השכנים במחוז הצפוף שמונה 60 מיליון נפש. הוא לא ראה את עצמו מיוחד, לא עשיר מדי, לא יפה מדי, לא חכם מדי, סתם פועל נחמד שדואג לבני משפחתו. הוא נכנס לשוק בעלי החיים, מתקרר הדוכנים השתלשלו יצורים שונים שניצודו בטבע והוא קנה אחד מהם. אחרי 5 ימים הרגיש חום ושיעול, חלפו עוד יומיים וגם אשתו וילדיו חוו אותם תסמינים, ובתוך חודשיים, שלושה - העולם נסגר. חזרנו לימי המבול. והיום, עשרה חודשים אחרי, בחמש יבשות לא יכולים יהודים להתכנס כרגיל לבתי הכנסת בגלל אותו בוקר מעונן בסין.

מגלה עמוקות אופן קמו: מובא בכתבי האר"י שאדם הראשון פגם בחטא עץ הדעת בשלוש העבירות החמורות: עבודה זרה [שסירב לקב"ה], גילוי עריות [שעורר רוח תאוה], ושפיכות דמים [גרם את המוות] ... ואחר כך נתקן על ידי ג' אבות: אברהם תיקן עבודה זרה [הפיץ אמונה], יצחק תיקן שפיכות דמים [הורה לעשו לשחוט הבהמה ולא להורגה באכזריות] ויעקב תיקן גילוי עריות [מיטתו שלמה].

תורת מנחם שם/264: עפ"ז יש לבאר הפעולה דראיית דיוקנו של אביו - שופריה דיעקב שהיה מעין שופריה דאדם הראשון – שעניין זה מזכיר את תיקון הפגם של אדם הראשון בכל ג' הקוים דעבודה

⁷ פרופסור וולוול גרין היה מדען בחקר המחלות והחיידקים (אפידמיולוגיה). הוא היה חשוב כל כך בתחום התמחותו, עד שנבחר להיות חבר בצוות המצומצם של נאס"א שחקר אם יש חיים על המאדים. פעם הוזמן ביחד עם הרב זלמן פוזנר, שליח חב"ד בטנסי, להשתתף בראיון רדיו בניו-יורק. המראיין הציג שאלות שונות עד שהעלה שאלה קשה במיוחד: כיצד היהדות מתיימרת להתערב בחופש הבחירה של האדם ומטילה על חוטא עונש מלקות חמור? הרב פוזנר התחמק מהשאלה עצמה בטענה כי העונש הזה ניתן לעיתים רחוקות בלבד, ורק אחרי שהחוטא מאוים בעדים והתראה וכך סביר להניח כי הוא לא יבוא לחטוא בפועל. בשבת פרשת ויגש תשכ"ט, הרבי מלובאוויטש סיפר את סיפור הריאיון ברדיו וענה תשובה מעניינת: כאשר מבינים את המשמעות של מצווה ועבירה – שבה מכריע את גורל העולם כולו ולא רק גורל עצמו - מובן היטב שאפשר להתערב בחופש הבחירה שלו ולמנוע הרס של העולם כולו. דוגמא לכך: באותם ימים התנהל המרוץ בין ארה"ב וברית המועצות לשלוח חללית ראשונה לירח. החללית המאווישת הראשונה, אפולו 1, ריכזה תשומת לב אדירה אך התרסקה בעמדת השיגור יחד עם שלוש אנשי הצוות. כעת, אמר הרבי, נתאר כי אחד מאנשי הצוות מחליט לסרב להוראות הפיקוד שהוא מקבל מלמטה. הוא טוען שיש לו בחירה חופשית, הוא עלה לחלל ליהנות ורוצה לעשות ככל העולה על רוחו. ברור שאפשר להעניש אותו חמורות, שכן הוא לא אדם פרטי, הוא מסכן מיליארד דולר מכספי משלם המיסים שהושקעו בבניית החללית. וכך, קל וחומר כשמדובר בקיום מצווה או להיפך ח"ו, הדבר מכריע את גורל העולם כולו.

זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, הרי זה פעל אצלו שלא להיכנס בעניינים של חשבונות ושקו"ט אלא לעמוד בניסיון ובאופן של 'וינס ויצא החוצה'.

נסיים בוארט מופלא שיחבר אותנו לימי החנוכה העומדים בפתחנו. בימי החנוכה קוראים פרשת קורבנות הנשיאים שהקריבו קורבנם בחנוכה המזבח. וכאן יש פרט מעניין: ביום השביעי בחנוכה קוראים את קורבן שבט אפרים בן יוסף, שהקריב ביום השביעי. הסיבה לכך מובאת במדרש: ראש חודש ניסן היה אז ביום ראשון וכך הנשיאים החלו להביא קרבנם ביום ראשון בשבוע. ולכן ביום השביעי הקריבו את קרבן אפרים, כי רק קורבנו דוחה שבת.

בעוד שכל קורבנות הנשיאים הם **קורבנות יחיד** ולכן אינם דוחים שבת, קורבן אפרים הוא היחיד שנחשב **לקרבן ציבור** ולכן נקבע להקריבו בשבת והוא דוחה שבת. הטעם לכך מובא במדרש: יוסף הידר לשמור שבת במצרים, כמו שאמר לעבדיו "טבוח טבח והכן", והיינו הכנת סעודה לשבת ולכן אפרים קיבל הזכות להקריב בשבת וקורבנו דוחה שבת.

ואולם הדברים תמוהים מאוד: אם יוסף שמר שבת, השכר הוא בחילול שבת של בניו?!

שמעתי רעיון כביר מהרה"ח יוסף יצחק ג'ייקובסון⁸: הסוד נעוץ בהתמודדותו מול אשת פוטיפר. שם יוסף התייחס לעצמו **כמו רבים ולא כמו יחיד**. הוא הבין פתאום שהוא אינו עומד לבדו מולה, אלא דברים גדולים קורים. גורל העתיד של עם ישראל תלוי על כתפיו. ולכן קורבן שבטו נחשב קורבן ציבור ולא רק קורבן יחיד.

נסיים את השיעור במסקנה המתבקשת שהופכת להיות פתאום כל כך מובנת:

מב"ם הלכות תשובה ג,ד: צריך כל אדם שיראה עצמו כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב: חטא חטא אחד, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה. עשה מצוה אחת - הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה, שנאמר: 'וצדיק יסוד עולם' - זה שצדק, הכריע את כל העולם לזכות והצילו.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**

⁸ מיוסד על כמה שורות בתחילת שיחת מצורע תשמ"א, ובחיבור עם שיחת תשכ"א שהובאה באריכות לעיל.